MOŽNOSTI VZDĚLÁVÁNÍ DVOULETÝCH DĚTÍ V MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH Z PERSPEKTIVY UČITELŮ

CONDITIONS FOR THE EDUCATION OF TWO-YEAR-OLD CHILDREN IN PRESCHOOLS FROM THE PERSPECTIVE OF TEACHERS

Milena Lipnická[1], Zuzana Lynch[1], Barbara Basarabová[1], Barbora Loudová Stralczynská[2], Jana Uhlířová[2]

[1] Katedra elementárnej a predškolskej pedagogiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica

[2] Katedra preprimární a primární pedagogiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, Praha

Abstrakt

Příspěvek prezentuje přístupy učitelů mateřských škol k začleňování dvouletých dětí do předškolního vzdělávání (ISCED 02) ve Slovenské republice a České republice. Data byla získána v dotazníkovém šetření realizovaném na jaře 2023 v rámci projektu KEGA. Výsledky šetření jsou komparovány mezi oběma zeměmi. Interpretace dat zohledňuje specifika kontextů předškolního vzdělávání v obou zemích vyplývající z teoretické analýzy klíčových podmínek vzdělávání dvouletých dětí v mateřských školách.

Klíčová slova: *dvouleté děti, mateřská škola, přístupy učitelů, profesní kompetence učitelů, podmínky vzdělávání*

Abstract

This paper presents preschool teachers' approaches to the education of 2-year-old children in pre-primary education (ISCED 02) in the Slovak Republic and the Czech Republic. The data were obtained in a questionnaire survey conducted in spring 2023 within the KEGA project. The results of the survey are compared between the two countries. The interpretation of the data takes into account the specificities of the preschool education contexts in both countries resulting from the theoretical analysis of the key conditions for the education of two-year-old children in preschools.

Keywords: *two-year-old children, preschools, teachers' approaches, teachers' professional competences, educational conditions*

1 ÚVOD

Příspěvek se věnuje otázce začleňování dvouletých dětí do mateřských škol na Slovensku a v České republice. Vznikl v rámci výzkumného projektu KEGA, který mj. zkoumá přístupy, zkušenosti a profesní připravenost učitelů mateřských škol na práci s dvouletými dětmi. Příspěvek prezentuje první data získaná v rámci dotazníkového šetření mezi učiteli.

2 TEORIE

Raná institucionální péče, výchova a vzdělávání i profesní připravenost předškolních pedagogů je dlouhodobě reflektována přehledovými studiemi Evropské komise, OECD, národními strategickými dokumenty i inspekčními zprávami obou zemí. Poznání v této oblasti rozvíjejí výzkumné studie (ČŠI, 2022; Kaščák, 2021; Kostrub et al., 2018; Loudová Stralczynská et al., 2022; Oberhuemer & Schreyer, 2018; Splavcová, 2022). V obou zemích došlo v posledních dvou desetiletích ke zvýšenému využívání institucionální péče u dětí mladších 3 let. Začleňování 2letých dětí do MŠ je spojeno s otázkou úpravy podmínek, ale také profesní připraveností pedagogů reagovat na odlišné potřeby dětí.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Šetření bylo uskutečněno prostřednictvím online dotazníku distribuovaného učitelům mateřských škol na Slovensku a v České republice. Učitelé byli osloveni skrze profesní instituce s národním dosahem. Sběr probíhal na jaře 2023. Výzkumný vzorek tvořilo 529 učitelů mateřských škol v SK a shodný vzorek je intendován také v ČR (sběr probíhá). Anonymní dotazník vlastní konstrukce zahrnoval základní informace o respondentech, úrovni profesní kvalifikace a vlastní zkušenosti s 2letými dětmi. Dále obsahoval hodnotící škály s rozpětím bodování 1 až 5, které se zaměřily na hodnocení vlastní profesní způsobilosti, možností přijímání a vhodnosti podmínek začleňování 2letých dětí do MŠ.

4 VÝSLEDKY

Personální podmínky jsou v obou zemích podobné (ISCED 354). Profesní kvalifikace zpravidla nezahrnuje odbornou přípravu na práci s 2letými dětmi. Zdravotní, technické a prostorové podmínky určuje legislativa a zabezpečuje zřizovatel MŠ. V obou zemích je nízké metodické ukotvení specifik pedagogické práce s 2letými dětmi. Deskriptivní analýza dosud získaných odpovědí respondentů (N = 529) ukázala, že 87 % respondentů má zkušenost s 2letými v MŠ, 95 % osobní rodičovskou zkušenost. Profesní příprava většiny respondentů nezahrnovala otázky vývojových specifik dětí (64 %) ani specifika přípravy (62 %) a realizace (64 %) vhodných činností a příležitostí. Polovina respondentů se vyjadřovala proti zařazování 2letých do MŠ, příp. pro vytvoření speciálních skupin (57 %); hodnoceny byly specifické podmínky v MŠ.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Systém institucionální předškolní péče o děti v jeslích byl v obou zemích systémově velmi dobře ukotven v období 1948–1989. Od 90. let 20. st. prochází změnami v závislosti na sociálních, ekonomických a politických podmínkách. Náš výzkum naznačuje, že současné slovenské a české MŠ nejsou dosud na začleňování 2letých dětí, oproti západním evropským zemím, adekvátně připraveny personálně (Oberhuemer & Schreyer, 2018), ani na úrovni kurikulárních a věcných podmínek. Kvalita péče a výchovy dětí raného věku úzce souvisí s personálním vybavením učitelů a pečujících osob. Hodnocení učitelů z výzkumného vzorku však ukázalo na personální a kapacitní limity v podmínkách současných mateřských škol.

PODĚKOVÁNÍ

Příspěvek vznikl v rámci výzkumného šetření projektu KEGA č. 001UMB-4/2022 *Tvorba podporného materiálu pre skvalitnenie podmienok výchovy a vzdelávania 2-ročných detí v materských školách.*

6 LITERATURA

ČŠI. (2022). *Kvalita vzdělávání v České republice. Výroční zpráva 2021/2022*. Česká školní inspekce.

Kaščák, O. (2021). Vývoj globálneho diskurzu vzdelávacej politiky a nové sociálne funkcie predškolského vzdelávania. *Orbis Scholae*, *14*(3), 9–31. https://doi.org/10.14712/23363177.2021.1

Kostrub, D. et al. (2018). *Vychovávanie a starostlivosť o deti do troch rokov veku. Tvorba výchovného programu.* Univerzita Komenského v Bratislave.

Lipnická, M. & Lynch, Z. (2022). Slovakia Initial professional studies for pre-primary and primary teachers in the Slovak Republic. In B. Loudová Stralczynská et al. (Eds.), *Educating Pre-primary and Primary Teachers Today: Quality Initial Professional Studies for Teachers in Six European Union Countries* (s. 181–218). Pedagogická fakulta UK. https://doi.org/10.14712/9788076033337

Loudová Stralczynská, B., Stará, J., Selbie, P., & Ristić, P. (2022). *Educating pre-primary and primary teachers today: quality initial professional studies for teachers in six European Union countries*. Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova.

MŠMT. (2020, 21. února). *Informační materiál ke vzdělávání dětí od 2 do 3 let v mateřské škole*. https://www.msmt.cz/file/52421/

Oberhuemer, P. & Schreyer, I. (Eds.) (2018). *Early Childhood Workforce Profiles in 30 Countries*. State Institute of Early Childhood Research.

Splavcová, H. (2022). *Spolupráce s rodinou při vzdělávání dětí od dvou let v mateřské škole*. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta.